

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VIII

Τα όρια του οράματος

*“Σύριγγα επίδουλη... στις λίμνες
πάσχισε... να ξανανθίσει”*

Σ. Μαλαρμέ, *Το απόγευμα ενός Φαύνου*

Το Μάρτη του 1981 η Περιφερειακή Διεύθυνση Εγγείων Βελτιώσεων του Υπουργείου Γεωργίας συνέταξε αναγνωριστική έκθεση εγκατάστασης μονάδος εντατικής καλλιέργειας χελιών στην περιοχή Αγουλινίτσας. Τούτη αφορούσε τις προαπαιτούμενες εργασίες πριν την εκπόνηση της οριστικής μελέτης, για την εγκατάσταση της εν λόγω μονάδος, επιπλέον δε την περιγραφή των αναγκαίων έργων προς κατασκευή, με ενδεικτικό μερικό προϋπολογισμό.

Το έργο, αν και άρχισε να κατασκευάζεται, δεν ολοκληρώθηκε ποτέ και δεν λειτούργησε φυσικά. Στερείται έτσι νοήματος και η απλή αναφορά ή καταγραφή του. Μολαταύτα, τόσο οι προαπαιτούμενες προς εκτέλεση εργασίες όσο και τα προτεινόμενα συγκεκριμένα έργα, αλλά και η μερική κατασκευή αυτών και στη συνέχεια η εγκατάλειψή τους, όλα από κοινού δείχνουν σε μικρογραφία τι σημαίνει εκτέλεση έργου σε χώρο αποξηραμένης λίμνης και πώς ακόμα και ο κύκλος προκαταρκτικών μελετών και μετρήσεων προοιωνίζεται τον συνεχώς αυξανόμενο τους αριθμό, αυτών ιδιαίτερα με τη μόνιμη, από εδώ και στο εξής, υποχρέωση σεβασμού των περιβαλλοντικών προδιαγραφών.

Παραθέτουμε, απλώς, στοιχεία από την αναγνωριστική αυτή έκθεση. Η τότε κατάσταση στην περιοχή της ματαιωμένης εγκατάστασης της εν λόγω μονάδας εμφανιζόταν ως εξής:

Εντός και στην περίμετρο της περιοχής που επρόκειτο να εγκατασταθεί η μονάδα ιχθυοκαλλιέργειας υπήρχαν δρόμοι και τάφροι προς αποστράγγιση της περιοχής. Κατάντη της περιοχής υπήρχε τάφρος που οδηγούσε τα νερά σε αντλιοστάσιο αποστράγγισης. Ανάντη δε της περιοχής υπήρχε επίσης τάφρος η οποία, κατά πληροφορίες, εδέχετο τα απόβλητα του εργοστασίου Αιγαίου¹ (θα έπρεπε να εξεταστεί το ενδεχόμενο της διηθήσεως λυμάτων στην περιο-

1. Εργοστάσιο εκτός της λίμνης που έχει εγκαταλειφθεί.

χή εγκαταστάσεως του ιχθυοτροφείου). Η περιοχή αποτελείτο από δύο αγροτεμάχια που χωρίζονταν με τάφρο-δρόμο.

Σχετικά με τα στοιχεία για τη σύνταξη της οριστικής μελέτης απαιτούντο:

1. Πλήρης τοπογραφική αποτύπωση της περιοχής (ταχυμετρική και υψομετρική) με τα υπάρχοντα έργα (δρόμοι – τάφροι κ.λπ.) εντός της περιοχής του ιχθυοτροφείου, για τον καθορισμό του επιπέδου εδράσεως των δεξαμενών και της αποχέτευσης (σε συνδυασμό με την εδαφολογική έρευνα).
2. Πυκνή δειγματοληψία εδάφους για τον προσδιορισμό της μηχανικής συστάσεως των εδαφών, των τάσεων, των παραμορφώσεων κ.λπ. (βάσιμη προϋπόθεση για τη βελτίωση των εγκαταστάσεων του ιχθυοτροφείου).
3. Μέτρηση της διηθητικότητας του εδάφους για να εξακριβωθεί εάν το νερό θα παρέμενε στις χωμάτινες δεξαμενές ή θα διέφευγε.
4. Έρευνα για την εξεύρεση της απαιτούμενης για τη λειτουργία του ιχθυοτροφείου ποσότητας νερού, πλησιέστερα στο ιχθυοτροφείο, από τη θέση που καθορίστηκε από τους γεωλόγους (3 χλμ. περίπου), γιατί η δαπάνη μεταφοράς ήταν μεγάλη.

Προτεινόμενα έργα (βάσει της εκθέσεως των ιχθυολόγων):

1. Χωματοργικές εργασίες διαμορφώσεως χώρων ιχθυοτροφείου, εκσκαφές δεξαμενών, μεταφορές χωμάτων κ.λπ..
 2. Κατασκευή οδικού δικτύου.
 3. Κατασκευές από οπλισμένο σκυρόδεμα Β 160.
 - α) Τριάντα (30) δεξαμενές αναπτύξεως γόνου, διαμέτρου 0-5 μ. και ύψους 1 μ..
 - β) Τέσσερις δεξαμενές αναπτύξεως μικρών χελιών με χωμάτινο πάτωμα διαστάσεων 25 μ. X 16 μ. X 1 μ..
 - γ) Τρεις (3) δεξαμενές διαχειμάσεως μικρών χελιών, με χωμάτινο πάτωμα, διαστάσεων 33 μ. X 50 μ. X 1 μ..
 - δ) Πέντε δεξαμενές παχύνσεως, με χωμάτινο πάτωμα, διαστάσεων 100 μ. X 33 μ. X 1 μ..
 - ε) Οικία διαστάσεων 10 μ. X 10 μ..
 - στ) Καταψύκτης διαστάσεων 10 μ. X 10 μ..
 - η) Αντλιοστάσιο.
 4. Περίφραξη χώρου ιχθυοτροφείου.
 5. Κατασκευή στεγασμένου θερμοκηπίου (για τις τριάντα [30] δεξαμενές αναπτύξεως γόνου) διαστάσεων 20 μ. X 90 μ. με σιδηροκατασκευή και επικάλυψη.²
- Από το έργο κατασκευάστηκε ένας αριθμός μικρών δεξαμενών, που μετά την εγκατάλειψη της ολοκλήρωσης του έργου (το 1983) βρίσκονται εκεί στα όρια της πρώην λιμνοθάλασσας, τσιμεντένιοι κύκλοι, με στόμια

2. Τα εγκαίνια της έναρξης του έργου έγιναν από τον Αθ. Κανελλόπουλο.

ανοιχτά σαν οργισμένα ερωτηματικά για την όλη αταξία.³

Παράλληλα, το 1982, κατατέθηκε στο νομάρχη Ηλείας, από πρώην μέλη του Αλιευτικού Συνεταιρισμού Αγουλινίτσας, πρόταση σχεδίου για ιχθυοκαλλιέργεια σε έκταση 5.000-6.000 στρ. “που θα έπαιρνε νερό από τον Αλφειό”. Το προτεινόμενο σχέδιο προέβλεπε ελάχιστο κόστος κατασκευής (“μόνον τα μηχανήματα ζητήθηκε να διαθέσει η νομαρχία”) και οικολογικές προδιαγραφές – “γόνιο δωρεάν από τον Αλφειό”. Παρά την καλή, όπως εκτιμούν οι άμεσα ενδιαφερόμενοι, πρόθεση του τότε νομάρχη, η πρόταση απερρίφθη.⁴

Η επιθυμία να δει κανείς εκ νέου έστω και ένα μικρό χελοτροφείο εις μνήμην τρόπον τινά του διδαριού δεν σταμάτησε ποτέ. Λίγους μήνες πριν από τις τελευταίες δημοτικές εκλογές ενόψει της λειτουργίας του Δήμου Βώλακος –που δάσει του “Σχεδίου Καποδίστριας” συνενώνει τις κοινότητες Επιτάλιο, Αλφειούσα, Αγρίδι και Ανεμοχώρι, με έδρα το Επιτάλιο– ο γύρω χώρος προετοιμάζεται και δραστηριοποιείται για την ένταξή του σε προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης. Έτσι, για παράδειγμα, σε “σύσκεψη φορέων του Επιταλίου” διατυπώνονται προτάσεις για να συμπεριληφθούν στο 3ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (Πακέτο Σαντέρ). Στο πλαίσιο των προτάσεων αυτών προδίδεται και η δημιουργία χελοτροφικής μονάδας· αλλά, πριν φθάσει κανείς εκεί, είναι υποχρεωμένος ν’ αναγνωρίσει ότι πρέπει πρώτα να διασχίσει το τοπίο των συσσωρευμένων οικολογικών προβλημάτων της περιοχής. Είναι φυσικό που ως προϋπόθεση ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής της πρώην λίμνης ορίζεται το άμεσο κλείσιμο του σκουπιδότοπου και η βιολογική απορρύπανση του Αλφειού. “Είναι προσβλητικό για μας, αναφέρεται στο κείμενο των προτάσεων, να παίρνει θέση η Ευρωπαϊκή Ένωση πάνω σ’ αυτό το θέμα και η Ελληνική Πολιτεία να δείχνει πλήρη αδιαφορία. Μην ξεχνάμε ότι ο Αλφειός ποταμός έχει μετατραπεί σε επικίνδυνο αποχετευτικό αγωγό”.⁵

Σύμφωνα με την εν λόγω πρόταση, η καταπληκτική αμμόδης παραλία που εκτείνεται από τις εκβολές του Αλφειού μέχρι το δάσος της Στροφυλιάς –έκταση που προς το παρόν τρομάζει κανείς να τη βλέπει με τους σωρούς των σκουπιδιών και των κατεδαφισμένων παράνομων σπιτιών– προσφέρεται για ξενοδοχειακές και τουριστικές επιχειρήσεις, των οποίων η συμβολή στην ανάπτυξη της περιοχής θα είναι καθοριστική. Η αλλοτινή ακτοταινία, το όριο και ο βασικός όρος ύπαρξης και προσφοράς της λίμνης, χάνεται χειρα-

3. Η εγκατάλειψη αποδίδεται από τους παραλίμνιους κατοίκους απλά στην τότε κυβερνητική αλλαγή.

4. “Από κακόδουλη πληροφόρηση”, όπως χαρακτηριστικά επαναλαμβάνουν... πρώην διβαράδες, για να συμπληρώσουν διευκρινιστικά: “δεν ήθελε η Νομαρχιακή του ΠΑΣΟΚ”.

5. Προτάσεις για την ένταξη έργων στο 3ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (Πακέτο Σαντέρ), *Επιταλιώτικα Νέα*, φ. 177 / Μάιος 1998.

γωγούμενη χωρίς αντίσταση. Τη δύναμή της, διαχωρισμένη σε πολυάριθμα αδύναμα λουριά, την κρατά κανείς ελέγχοντάς την με τρόπο ώστε ν' αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά η όποια αντίσταση κατά της κακοπάθειάς της. Όσο δε η μορφή των προτεινόμενων εγκαταστάσεων στην όλη πρώην λιμναία περιοχή είναι πιο προωθημένη –στο πλαίσιο του τριτογενή τομέα– τόσο τα ουσιαστικά στοιχεία της λίμνης γίνονται περιφερόμενα φαντάσματα.

Στο πλαίσιο των προαναφερομένων προτάσεων (σχετικά με το 3ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης), προβλέπεται “δημιουργία χελοτροφικής ή ιχθυοτροφικής μονάδας σε έκταση 1.000 στρ. από τις άγονες εκτάσεις της αποξηραμένης λίμνης Αγουλινίτσας που θα επιφέρει στο (νέο) δήμο μεγάλα οικονομικά οφέλη και θα δώσει εργασία σε πολλούς ανέργους”. Η προτεινόμενη έκταση για χελοτροφείο με το πέρασμα του χρόνου μειώνεται σταδιακά σε βαθμό αντιστρόφως ανάλογο με την επέκταση, στο χώρο της πρώην λίμνης, των δραστηριοτήτων του τριτογενή ιδίως τομέα.

Είναι πάντως ενδιαφέρον το ότι η τελευταία πρόταση για το χελοτροφείο συνοδεύτηκε –εκτός του πλαισίου του Πακέτου Σαντέρ– με την υπόσχεση της διανομής όσων εκτάσεων απομείνουν μετά τη δημιουργία της περί ης ο λόγος μονάδας. Θα πρόκειται για διανομή, όπως σημειώνεται, “σε πραγματικούς αγρότες, δεδομένου ότι η μορφή παραχώρησής τους δημιουργεί πλείστα όσα προβλήματα στην εκμετάλλευσή τους με αρνητικές συνέπειες στις αποδόσεις των καλλιεργειών”. Προστίθεται επίσης στο ίδιο κείμενο ότι μια οριστική διανομή των εκτάσεων θα “σημαίνει την ορθολογικότερη και οικολογικότερη εκμετάλλευση από τον κάθε ιδιοκτήτη των τεμαχίων”.

Καταλήγουμε και εδώ ότι, μετά την αρνητική, επί του περιβάλλοντος, κατά πρώτον, εξέλιξη της αποξήρανσης, η ρεαλιστικότερη, ορθολογικότερη και οικολογικότερη λύση στα όλα αδιέξοδα είναι η κατασκευή χελοτροφείου με γεωργία οικολογικής φύσης δίπλα του. Η αειφορική διαχείριση του χώρου μοιραία επιβάλλεται, εάν δεν θέλει κανείς εκ νέου να οδηγηθεί σε αδιέξοδα και το πιο προωθημένο και επιθυμητό έργο του χελοτροφείου να καταλήξει άδοξα, εν μέσω μιας υποδαθμισμένης περιοχής. Το γεγονός όμως ότι η λίμνη Αγουλινίτσα υπήρξε ανέκαθεν ιχθυοτροφείο υπό ενοικιαστή κάνει την ιδέα του ιχθυοτροφείου ν' αντιμετωπίζεται προς το παρόν κάπως αδιάφορα: “Μήπως και τώρα λίγοι δεν θα το εκμεταλλεύονται;”.

Η πιο ριζοσπαστική πάντως λύση για όλα τα προβλήματα ακούγεται στο χώρο των νέων, οι οποίοι με διάθεση περισσότερο παιχνιδιού που μπορεί να κάνει θαύματα επαναλαμβάνουν εύθυμα: “Αμα ανατινάξουμε το αντλιοστάσιο, η λίμνη ξαναγίνεται σε δύο ώρες”... “Δεν θέλει πολύ. Θα πλημμυρίσει γρήγορα το μέρος με νερό, άμα καταστρέψουμε το αντλιοστάσιο”.⁶ Η επα-

6. Φράσεις που ακούγονται με την αυτή περίπου διατύπωση στο χώρο των νέων.

ναστατική ωστόσο αυτή επιθυμία μετριάζεται σχετικά, αφού η εκφορά της συνοδεύεται συχνά από τη ρεαλιστική εκτίμηση του τύπου: “Πριν όμως, με τη λίμνη ζούσαν λίγοι, τώρα ζούνε πολλοί”. “Πριν ζούσαν λίγες οικογένειες, τώρα ζούνε όλοι”. Πρόκειται για επαναλαμβανόμενες φράσεις, από όλες τις ηλικιακές κατηγορίες – πλήν αυτών του συνόλου των ομάδων των αλιέων, οι οποίοι, όπως είδαμε, θεωρούν απόλυτα λανθασμένη μια τέτοια τοποθέτηση, που παραβλέπει τους διάφορους, για τον σύνολο πληθυσμό, τρόπους προσφοράς του λιμναίου πλούτου. Άλλωστε, τα “λίγοι” και “πολλοί” έχουν διακυμάνσεις τεράστιες.⁷

Πάντως και αυτή η εκτίμηση περί των λίγων προνομιούχων του ιχθυοτροφείου συνειρμικά, τρόπον τινά, οδηγεί με τη σειρά της στην επόμενη διαπίστωση περί των νέων μετά την αποξήρανση κοινωνικών δεδομένων: “Σάμπως και τώρα λίγοι δεν ζούνε;”.

Ας σημειωθεί ότι η πιο ριζοσπαστική επιθυμία για την επαναλειτουργία “της λίμνης όπως ήτανε” συνοδεύεται και αυτή από μια προβληματική οικολογικής υφής για το εφικτόν του εγχειρήματος. “Τόσα χημικά έχει απορροφήσει αυτή η γη. Πόση διάρκεια έχουν αυτά τα στοιχεία;”.⁸ “Τόσα δηλητήρια με τα φάρμακα έχει φάει η γη. Πόσον καιρό πρέπει να μείνουν για να ξεπλυθούν αυτά τα χώματα;”.⁹

Οι ανησυχίες αυτές απηχούν τη σκέψη ότι η πρώην λίμνη περιζώνεται από τη χημική επέμβαση –είτε μέσω της γεωργίας είτε μέσω του επεκτεινόμενου εκεί τριτογενή τομέα–, και άρα η όποια επαναλειτουργία της θέτει πλείστα προβλήματα. Την καλύτερη δε διατύπωση περί του αναπόφευκτου των εξελίξεων τη βρίσκει κανείς στο εφηβικό δίλημμα: “Εμείς τα παιδιά παρακαλάμε το Θεό να γίνει πάλι η λίμνη. Όμως τώρα κάνουνε σταθμό – θα είναι για τα κινητά τηλέφωνα!”.¹⁰ Ο υπό κατασκευήν παράκτιος σταθμός, όπως κανείς φαντάζεται τη λειτουργία του, επιδεδαιώνει τη φορά της προσόδου που είναι καταλυτική των όποιων διλημάτων.

Πάντως, έστω και στα περιθώρια που αφήνει ο επιβλητικός και προωθημένος τριτογενής τομέας, η δημιουργία χελοτροφείου είναι επιθυμητή και ευελπιστεί κανείς να βρεθεί τρόπος προώθησής του και μάλιστα σε οικολογικό πλαίσιο, ει δυνατόν με αειφορική γύρω του γεωργία. Είναι πρόδηλο ότι η ρεαλιστικότερη αυτή, αλλά ακόμα απρογραμματίστη, προς το παρόν, λύση ανοίγει δρόμους μελετών και έργων όπως, τηρουμένων δέδαι των αναλογιών, στην περίπτωση της Κάρλας. Όμως, πριν έλθει κανείς στο τι απαιτεί-

7. Το “λίγοι” κυμαίνεται από 10 έως 100 άτομα και το “πολλοί” από 100 έως όλο το χωριό ή και τα άλλα χωριά.

8. 40χρονος ιδιωτικός υπάλληλος, Επιταλιώτης.

9. 60χρονη Επιταλιώτισσα.

10. 15χρονος μαθητής, Επιταλιώτης.

ται μετά τον προγραμματισμό ενός έργου, στην πρώην Αγουλνίτσα, θα χρειασθεί –επειδή τίποτε ακόμα στην ουσία δεν έχει ξεκινήσει– να γίνει η αρχή ενός συγκεκριμένου σχετικού σχεδίου. Και όπως κάθε αρχή, χρήζει ενθάρρυνσης. Και η ενθάρρυνση εδώ δεν μπορεί να βρει καλύτερη πηγή από το παράδειγμα της δύναμης που κρυβόταν στο πάθος του ίδιου του γεννήτορα της λίμνης. Στην ορμή δημιουργίας του Αλφειού, για τη γένεση διάφανων πηγών, ήρεμων και ακριδών καταμετρητών του χρόνου.